

2 "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם". ובמדרש: "הדא הוא דכתיב מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל".

בין שבע המצוות של בני נח, הדינים אחת מהנה. ובכן, דינים ומשפטים אף בני נח נצטוו עליהם. וכשאנו מוציאים אותם כאן מן הכלל, בעל כרחנו שלא הרי המשפטים של ישראל כהרי אלה של אומות העולם. ואמנם: בשו"ת הרמ"א⁴ כתב כי בני נח לא נצטוו על משפטי התורה שבין אדם לחברו ואינם מחוייבים לפסוק הדין לפי ההלכה, אלא נצטוו להעמיד דינים שידונו לפי היושר ונימוסי האומות כפי הנאות להגדיר את העם מחטאים שבין איש לרעהו.

10 והוא שאמרו: "כל דין שדן דין אמת לאמיתו, נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית"⁵. ממשמע שנאמר 'אמת לאמיתו', שומעים אנו שיש אמת שאינו לאמיתו. יש אמת מוחלטת, ויש אמת יחסית. האמת של משפטי התורה היא מוחלטת. לא השתנתה ולא תשתנה. ודבריו קיימים וקיימים... לעד ולעולמי ועולמי". האמת של דיני אומות העולם היא יחסית. ביחס לאומה זו ולמקום זה ולזמן זה. נשתנו התנאים, נשתנה הדין. ולכן אמת לאמיתו היא רק בדיני התורה.

131 א 19

1 "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם". וברש"י: "ואלה מוסף על הראשונים (וי"ו מוסף על ענין ראשון)", מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני".

משפטים הם החוקים המסדרים את היחסים שבין אדם לחברו. ויחסים אלה מסודרים על ידי חוקים קבועים גם אצל אומות העולם התרבותיות, אלא ההבדל שבינינו לבינם הוא באות קטנה אחת, באות וי"ו מוסף על ענין ראשון, כלומר: אצלנו אף המשפטים שבין אדם לחברו הם מסיני, צו השם, ואצלם הם חוקים נימוסיים הסכמיים. לשם תיקון העולם הסכימו בני אדם שאין החברה האנושית יכולה להתקיים מבלי חוקים המגדירים היחסים שביניהם. וההבדל עצום...

אצלנו אין הדינים שבין אדם לחברו מצד המוסריות בלבד, אלא בעיקר מצד שהם דיני התורה, מצוות השם. זהו הנותן להם כח יציב, קבוע ואיתן. הוא שכתוב בתהלים: "אשרי תמימי־דרך ההלכים בתורת ד'... אף לא־פעלו עולה (כלומר: אפילו מה שאינם עושים עול בין אדם לחברו, הרי זה מפני ש) בדרך־הלכו (מפני כי) אתה צויתָה פקדי־ך לְשֹׁמֵר מֵאֵד... אִזְּ לֹא־אָבוֹשׁ בְּהִבְטִי אֶל־כָּל־מַצֹּתֶיךָ". כשם שהתורה היא נצחית, "חיי עולם", אף משפטי התורה הם נצחיים. "משפטי־ך אמת צדקו ויִחְדוּ"³. והוא שאמר משה ליתרו: "כִּי־יְהִי־לְהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטִי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת־חֻקי הָאֱלֹקִים וְאֶת־תּוֹרֹתֶיךָ"⁴. אף בשיפוט בין איש לרעהו אני מודיע את חוקי האלקים ואת תורותיו. ולפיכך אחרי עשרת הדברות שקיבלו ישראל בסיני מפי הגבורה, נאמר להם: "ואלה המשפטים, ...מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני", שיקבלו עליהם את המשפטים לא מבחינת היותם הגיוניים או מוסריים, אלא מפני שהם מסיני, ואז מובטחת נצחיותם ויציבותם.

8טו ו 131 א 131

לפניהם,

3. ולא לפני גוים⁶, ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמביא⁷ דיני ישראל לפני גוים מחלל את השם ומיקר שם ע"ז להחשיבה⁸, שנאמר: כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים (דברים לב לא), כשאוויבינו פלילים זהו עדות לעילוי יראתם⁹.

10 א 131 א

ובאלו חרף ונגדף והרים יד בתורת משה רבנו. שנאמר, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם - לפניהם ולא לפני נכרים רמ"א טו ו 131 א

4. כל הדין בדיני עובדי-כוכבים ובפרקאות שלהם, אף-על-פי שהיו דיניהם בדיני ישראל - הרי זה רשע

אמר הכתוב אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט (תהלים פב א), כלומר בקרב עדת אלהים ישפוט, כי האלהים הוא השופט, וכן אמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' (דברים יט ז), וזה טעם כי לא אצדיק רשע (להלן כג ז), על הפירוש הנכון. ובאלה שמות רבה¹⁰ ראיתי אלא בשעה שהדין יושב ודן באמת, כביכול מניח הקב"ה שמי השמים ומשרה 15 שכיתנו בצדו שנא' כי הקים ה' להם שופטים והיה ה' עם השופט (שופטים ב יח).

10 א 131 א

5. והגישו אדניו אל האלהים, לב"ד, צריך שימלך כמוכרוי שמכרוהו לו¹¹. ואמר ר"א¹² כי נקראו השופטים אלהים בעבור שהם מקיימי משפטי האלהים בארץ. ולדעתי יאמר הכתוב והגישו אדניו אל האלהים, עד האלהים יבא דבר שניהם (להלן כ כב), לרמוז כי האלהים יהיה עמהם בדבר המשפט, הוא יצדיק והוא ירשיע, והוא שאמר אשר ירשיעון אלהים (שם), וכך אמר משה כי המשפט לאלהים הוא (דברים א יז), וכך אמר יהושפט כי לא לאדם תשפטו כי לה' ועמכם בדבר משפט (דה"ב יט ו) וכן

6.

גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב. המשפטים האלהיים, מתוך שהם נובעים ממקור האמת העליונה, אין מטרתם רק מטרה קרובה, לישר סכסוכים ארעיים, ההיום בחיי בני אדם, אלא הם הולכים להעלות את החיים ואת ההווה כולה, מיסוד האמת העליונה הטבועה בהם הרי הם משרים את השכינה בעולם ומעלים ע"י השפעתם את האדם ואת העולם, מבירא עמיקתא, אשר נפל בחטאו ורשעו, לאיגרא רמא, של אור הקדושה העליונה וזיו עדן קודש קדשים. ומתוך הידיעה של המגמה האחרונה, המוכרחת לבא ע"י קדושת משפטי ד', והמקושרת בעקב השפעתם הקדושה, מתגברת היא הזהירות, בכל הפרטים והתוצאות היוצאות מתוך התלמוד וההתעמקות ברוחם הקדוש של המשפטים ונתוח פרטיהם, וזהירות, וההבהקה של זוהר הנשמה, שהיא מוסיפה אורה קדושה ע"י ההתעסקות העמוקה בתוכן המשפטים, הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, והוא-הדין כל ההיקף המשפטי כולו. כל האורה הזאת וכל הקשר הנפשי הזה העמוק בא אל הנפש התמימה, שכל תוכן חייה היא עבודת ד' העליונה, וחפצי בני אדם וסכסוכיהם הקטנים לא היו יכולים לתפוס מקום בקרבה. אמנם בהיותה מכירה את היסוד המקודש של משפטי ד', וסוד האמת האלהית העליונה, מגמת כל חמדת עולמים, הגנוזה בהם, הרי היא מתקשרת עם הזהירות העצמית בהם, ועוסקת באהבה רבה, בשאיפה של צמאון אורה עליונה, בכל נתוח פרטיהם. גם עבדך נזהר בהם, בשמרם עקב רב.

13 א 131 א

7
 אצל הצריוויס התמוגו כל חלקי השו"ע עם הגמרא והזהר וספרי מוסר
 למזיגה אחת. והיה אומר: אי אפשר לו לאדם להיות ירא שמים אם לא
 למד כדבעי חשן משפט, וקשה להזהר בדיני נזיקין ומשפטים אם חסרות
 הידיעות בתורת המידות והמוסר.
 ר"י יוסף קאסאן א"א כ"ל

8
 9
 ת. ר"א ורב אפי הוו יתבי וגרפי בני עמודי, וכל
 שעתא ושעתא הוו טפחי אעיברא דדשא ואמרי אי איכא
 דאית ליה דינא ליעול וליתי. ערך הדין והמשפט התורי הוא
 גדול מאד, כאשר רק הוא קובע על התורה את החותם המיוחד
 : שהיא תורת חיים. כלומר שצריך שתהי' התורה מתיחסת אל
 החיים המעשיים בתור מאירה לנתיבות החיים, ולא רק להכירה
 בתור חכמה נאצלת לבדה. ע"כ כאשר רושם החלק המשפטי
 שבתורה הוא גדול מאד על החיים, כי החיים החברתיים א"א
 שיתקיימו בלא כח דין ומשפט, וכאשר התורה מנהגת את כח
 10 החיים במשפטיה ניכר רישומה מאד בחיים, ופועלת כזה שגם
 על שאר ארחות החיים תהיה התורה שולטת, ע"כ היו מאד
 זהירים שעסק תורתם העיונית לא יפריע את מהלך ההשטה
 המעשית על החיים המעשיים מהשפעת התורה, שרק אז תצא
 תכלית התורה אל הפועל בהיותה מתפשטת על ארחות החיים
 11 המעשיים. ע"כ בתור השלמה לשקידתם העיונית, דהוו גרפי
 בני עמודי, אולי להזכירם ג"כ על עמודי העולם, שהם האמת
 הדין והשלום, שעל שלשתם העולם עומד¹, וכולם כוללים בדין,
 כדחז"ל²: כיון שנעשה דין בא אמת ובא שלום, הוו טפחי
 אעיברא דדשא, להורות שפתחי התורה מפולשים המה לדרך
 12 החיים, להוציא מהחושבים להסתפק בעסק התורה מצדה העיוני
 לבדו ואינם משתדלים להגביר את השפעתה על החיים
 המעשיים. אבל השלמים הללו ז"ל, עם כל עוצם קביעותם בחלק
 העיוני שבתורה, אמרו מאן דאית ליה דינא ליעול וליתי, ולא
 יחוש על ביטול תורתם העיונית, כי זהו יסודה של תורה וקיומה
 13 התכליתי להראות קיומה בפועל בחיים המעשיים החברתיים.

דן א"א זגא ת"א א"א 4

8
 9
 כשחפץ אל הצדק המחלט התיאורי בצורתו האצילית מתגבר
 הרבה בנשמת האדם, על ידי טהר נפשו במדות טובות ומעשים טובים
 ותשובה גמורה מאהבה, פורצת היא התשוקה העליונה הזאת ובוקעת
 את כל הארורים הרחנים, ודוחקת את עצמה עד למטה לארץ, ודורשת
 10 בקוצה את תפקידה להריץ בארץ משפטי. ומזה נולדת חבה חמימה
 מאד לעיון ולשנון של עמקי ההלכות שבין אדם לחברו, והמקצוע
 היחיד גדול שבתורה, שהוא דיני ממונות, הולך ומתרחב, מתחדד
 ומתלבן, ועמו כל המקצועות של ההלכות המעשיות. וכיון שהצורה
 הרוחנית של הצדק האלהי מתגלמת בחיי המעשה, הרי היא מוסיפה
 11 עו, והנשמה מתחזקת עוד יותר, וההארה הרוחנית שלה מתבררת
 עוד במעלה יותר עליונה.
 אלו"ת התנ"ך א"א ה"ה

10
 מרבו החיים של נשמת ישראל במקור הקדש היא. דרך אמת ואמונה
 נולדנו ובה אנו מתגדלים. אין בנו ערכים פרודים, האחדות שוכנת בנו
 ואור ד' אחד חי בקרבנו. הדינים, דיני תורת אלהים חיים מציינים אותנו
 מכל עם ולשון. הקדש הוא פועל בקרבנו פנימה, שאיפות חיינו הכלליות
 11 אליו הן הולכות. יש נטיפות של קדש בכל עם ולשון, אבל ערכי החיים
 כלם אינם צומחים מזה. לא כן בישראל. "בכל דרכי דעה", שהיא פרשה
 קטנה שכוללת כל גופי תורה¹⁸, שיוצאת אל הפעל ביחודי סגולה, נחלת
 הכלל היא באמת. כל שאיפת החיים וכל חפץ החיים, הקנן ותשוקותיו,
 העשיר והכבוד, הממשלה וההתרחבות בישראל, ממקור הקדש הם נובעים.
 12 על כן המשפטים הם קדש קדשים בישראל, ועל כן הסמיכה, שהיא נושאת
 שם אלהים עליה, היא כל כך נחוצה לנו, היא כל כך אפייית לתכן לאמנו.
 והרשעה היונית הסורית הרגישה בחוש העור שלה את ערך הסגולה הגדולה
 הזאת וגנדה על הסמיכה, ורבי יהודה בן בבא מסר את נפשו עליה¹⁹.

ופעלת מסירת הנפש הזאת נשארה, כי העמיקה את תכן החיים האפייניים
 13 המיתדים של קדש ישראל לד'. משה רבנו עליו השלום, בתפסו אתו את
 כח המשפט, בתחלת יסודו באמה, העלה את כל ערכי המשפט עד סוף כל
 הדורות לאותו התכן האלהי שמשפטי ישראל באים אליו, ודרישת אלהים
 באה יחדו עם המשפט הישראלי. "כי יבא אלי העם לדרש אלהים, כי יהיה
 להם דבר בא אלי ושמפטי בין איש ובין רעהו. והודעתי את חקי האלהים
 14 ואת תורתיו"²⁰. ודרישת אלהים של המשפט נשארה סגולה ישראלית²¹,
 שהיא מתגלה באפי האלהי הכולל עולמי עד וזורה בארץ ישראל²², בארץ
 חבל נחלתו, מקום האורה של סגלת הקדש.

אלו"ת, טראקטאט פ"ה 2